

БАНКІВСЬКА БЕЗПЕКА: ОЦІНКА НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

У наукових працях визначено дискусійність теоретичних підходів щодо трактування банківської безпеки, її місця в системі економічної та фінансової безпеки, що актуалізує питання створення механізму її забезпечення, деталізації загроз функціонуванню банківських установ, розробки напрямів розвитку системи банківської безпеки в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення. Визначено наявність таких різновидів трактування банківської безпеки у наукових джерелах: 1) фінансово-економічна безпека банків; 2) безпека банків; 3) безпека банківської діяльності; 4) банківська безпека; 5) безпека банку як організації; безпека банківського персоналу; безпека банківських операцій; 6) фінансова безпека комерційного банку. Наприклад, є поширеним визначення банківської безпеки як здатності протистояти негативним (деструктивним) змінам, які відбуваються на фінансовому ринку; сукупності умов (загроз), що є небезпечними для функціонування банків; динамічного стану банківської установи, при якому вона може повноцінно функціонувати тощо. Проаналізувавши існуючі визначення, можна виділити такі наукові підходи до трактування банківської безпеки (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнення наукових підходів до трактування банківської безпеки*

№ з/п	Трактування банківської безпеки	Ідентифікація наукового підходу
1	Система заходів, процедур, етапів	Процесний підхід
2	Стан стійкої життєдіяльності; властивість своєчасно й адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього і зовнішнього середовища банку; сукупність умов; рівень фінансової стійкості	Адаптивний підхід
3	Вплив на учасників ринкових відносин	Суб'єктний підхід
4	Трактування з позиції складових банківської безпеки: безпека банку як організації; безпека банківського персоналу; безпека банківських операцій	Об'єктний підхід
5	Здатність банку визначати та протистояти загрозам внутрішнього та зовнішнього характеру за допомогою формування системи управління фінансово-економічною безпекою	Системний підхід
6	Стан корпоративних ресурсів, власних та залучених, що забезпечує, за умови ефективного управління ними, високий рівень захисту інтересів установи від негативного впливу зовнішніх загроз	Ресурсний підхід

Для уточнення категорії «банківська безпека» є доцільним застосувати декомпозиційний аналіз та контент-аналіз (табл. 2)

Таблиця 2

Результати декомпозиційного аналізу терміну «банківська безпека» на складові елементи*

№ з/п	Визначальна ознака	Складові елементи поняття «банківська безпека»
Банківська безпека - це		
1	Ідентифікація в системі економічної або фінансової безпеки (використання системного підходу)	Вид (складовий елемент) фінансової безпеки
2	Визначення безпеки як заходів (процесний підхід)	Сукупність превентивних заходів
3	Спрямованість превентивних заходів	Недопущення реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз
4	Суб'єкти впливу наявних загроз (використання суб'єктного підходу)	Банківська система в цілому (макрорівень) та окремі банківські установи (мікрорівень)
Банківська безпека – це вид фінансової безпеки, що представляє собою превентивні заходи, спрямовані на недопущення реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз, що негативно відображаються на фінансовому стані банківської системи в цілому (макрорівень) та банківських установ (мікрорівень).		

*складено автором

Запропоноване трактування банківської безпеки надано з позиції системного, суб'єктного та процесного підходів. Системний підхід дозволяє визначити місце банківської безпеки у системі фінансової безпеки, визначаючи її як окремий вид. Використання системного підходу до банківської безпеки має такі переваги: дозволяє спрямувати наукове дослідження на ідентифікацію місця банківської безпеки як окремого виду у системі фінансової безпеки; представити банківську безпеку як окрему систему на підставі формалізації її елементів та визначення взаємозв'язку між ними; визначити системний ефект від функціонування системи банківської безпеки, який можна одержати в результаті взаємодії її окремих елементів. Суб'єктний підхід дозволяє ідентифікувати суб'єкти впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Перевагами його застосування до дослідження питань банківської безпеки є можливість детального вивчення впливу окремих загроз банківській безпеці в розрізі ідентифікованих суб'єктів (банківська установа, персонал, власники, партнери, банківська система в цілому). Процесний підхід орієнтує на ідентифікацію заходів, які сприяють попередженню означених загроз на діяльність суб'єктів. Використання процесного підходу до вивчення банківської безпеки має низку таких переваг: можливість сформулювати регулятивні заходи держави щодо попередження або зменшення впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища на функціонування

банківської системи; можливість розвитку інструментарію макропруденційного регулювання банківської сфери; можливість удосконалення системи фінансового менеджменту окремих банківських установ.

Актуальним питанням дослідження є визначення відповідності рівнів економічної, банківської та фінансової безпеки у теоретичній площині. Наприклад, А.О. Петрук робить акцент на тому, що призначення економічної безпеки – збереження матеріальних й інших ресурсів та зміцнення позицій на ринку, що є наслідком ефективної організації банківських операцій, а фінансової – попередження та уникнення загроз для проросту банківських ресурсів [3]. Банківська безпека є складовою частиною економічної безпеки. Згідно з Концепцією економічної безпеки України вона визначається як «спроможність національної економіки забезпечити свій вільний незалежний розвиток і утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій та її здатність до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [1, с. 34]. Ідентифікуючи банківську безпеку як частину економічної, ми погоджуємось з доцільністю дослідження її з позиції суб'єктного складу, що є специфічним для різних видів економічної безпеки

В окремих наукових джерелах банківську безпеку трактують як «...рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників і наявних чи потенційних загроз» [16]. Тобто, є ототожнення понять «банківська безпека» та «фінансова стійкість». Однак логічним є те, що відповідний досягнутий рівень банківської безпеки дозволяє забезпечити належний рівень фінансової стійкості (фінансової стабільності). Ця теза підтверджена в дисертаційній роботі А.О. Петрук [3, с. 39]. Авторка, описуючи основні складові забезпечення фінансової безпеки банківських установ, фінансову стійкість розглядає як окремий об'єкт безпеки банку, що не дозволяє ототожнювати визначені поняття.

Рівень банківської безпеки зростатиме за умови стабільності банківської системи, збільшення прибутку та оптимального використання її ресурсів для соціально-економічного розвитку країни. Забезпеченню та дотриманню фінансової безпеки банківської системи сприятиме досягнення: стабільності кредитування реального сектору економіки, доступності й ефективності використання кредитних ресурсів банківських установ, низької залежності капіталу національних банків від учасників-нерезидентів [2]. Із фінансовою безпекою банківської системи тісно пов'язана фінансова безпека окремого банку, що зумовлюється різноманітністю інтересів суб'єктів ринку банківських послуг, їх прагненням до зростання прибутку, конкурентною боротьбою, обмеженістю фінансових резервів банку і джерел їх формування, зростанням злочинності в кредитно-фінансовій сфері, підвищенням ризиком проведення банківських операцій в умовах фінансово-економічної нестабільності. Безпека комерційного банку характеризується станом захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз фінансово-економічних інтересів власників, керівництва і клієнтів банку, матеріальних цінностей та інформаційних ресурсів [там же].

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека держави: зб. нормативно-правових актів України. Уклад.: Т.Т. Ковальчук та ін. Київ: Міжвідомча комісія з питань фінанс. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. 2005.106 с.
2. Ладюк О.Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*. № 11. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>
3. Петрук А.О. Фінансова стабільність комерційних банків з урахуванням операцій з похідними фінансовими інструментами. Дисертація на здобуття наук. ступ. д-ра філософії: спец. 072. Житомирська політехніка. Житомир. 2022. 302 с.
4. Vyhovska, N., Voronenko, I., Konovalenko, A., Dovgaliuk, V. and Lytvynchuk, I. (2023). *Cyber Security of the System of Electronic Payment of the National Bank of Ukraine*. *Econ. Aff.*, 68(Special Issue): 881-886